

Клименко О.І.,

студентка гр. БП-1-15

факультету підприємництва та права

Київського національного університету

технологій та дизайну.

Науковий керівник: доцент Ятченко Є.О.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗЕМЕЛЬ ЛІСОВОГО ФОНДУ

Земля – найважливіший для усього людства матеріальний ресурс. Цей термін багатогранний і вживається в кількох значеннях. Земля є унікальним і складним об'єктом, складається з кількох важливих елементів, одним з яких є ліс. До складу земель лісового фонду входять лісові і нелісові землі відповідно з лісовим законодавством України. Правовий режим земель лісового фонду – це встановлений законом порядок їх обліку, моніторингу, використання та охорони.

Актуальність теми пов'язана із забезпеченням та реалізацією правового режиму земель лісового фонду в Україні. Сучасний стан охорони лісових ресурсів в Україні характеризується багатьма недоліками. Головними з яких є: недосконалість фінансово-економічного механізму охорони лісових ресурсів та податкової бази, яка не враховує довгостроковості у вирощуванні лісу; дублювання повноважень адміністративно-правової охорони лісових ресурсів; недоцільне поєднання лісгосподарськими підприємствами функцій з ведення лісового господарства та переробки деревини; значний обсяг незаконних рубок, недосконалий перерозподіл земель лісового фонду; зростання техногенного навантаження на лісові екосистеми; збільшення випадків лісових пожеж; поява в лісах шкідників, які створюють додаткові проблеми для охорони лісових ресурсів та відсутність дієвих засобів боротьби з ними. Крім того, система управління в сфері охорони та відтворення лісів не повністю забезпечує багатоцільове, безперервне і невиснажливе використання земель лісового фонду, лісових ресурсів та лісових екосистем. Все це актуалізує необхідність наукового дослідження особливостей правового режиму земель лісового фонду та раціонального використання лісових ресурсів.

Метою дослідження є визначення особливостей правового режиму земель лісового фонду та його впливу на використання, охорону та відтворення лісових ресурсів як основних компонентів навколишнього природного середовища. Для

досягнення мети необхідно вирішити такі завдання: а) сформулювати поняття та склад земель лісогосподарського призначення, їх склад та особливості правового режиму; б) дослідити правові форми використання земель лісогосподарського призначення; в) сформулювати висновки.

Ліс, будучи складовою частиною природного середовища - найважливіший елемент глобального екологічного значення, що складається з сукупності землі, дерев, деревно-чагарникової рослинності та інших видів рослинності, мікроорганізмів, інших компонентів природи, у своєму розвитку біологічно взаємопов'язані і впливають на навколишнє середовище. Ліс має величезне санітарно-гігієнічний і цілющу значення. Велике естетичне, а також рекреаційне та науково-пізнавальне значення лісів. Згідно із ч. 1 ст. 55 ЗК України, до земель лісогосподарського призначення належать землі, вкриті лісовою рослинністю, а також не вкриті лісовою рослинністю, мелісові землі, які надані та використовуються для потреб лісового господарства. Дещо більш детальне визначення земель лісогосподарського призначення наведено у ч. 1 ст. 5 ЛК України: До земель лісогосподарського призначення належать лісові землі, на яких розташовані лісові ділянки, та нелісові землі, зайняті сільськогосподарськими угіддями, водами й болотами, спорудами, комунікаціями, малопродуктивними землями тощо, які надані в установленому порядку та використовуються для потреб лісового господарства. Легальне поняття лісу наведено у ст. 1 ЛК України: Ліс – це тип природних комплексів, у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище.

Таким чином, за ЛК України поняття "ліс" як природний комплекс фактично охоплює і землі. З іншого боку, ЛК України (ст. 6) чітко розмежовує поняття "землі" та "лісові ресурси", адже відносить до останніх лише: "... деревні, технічні, лікарські та інші продукти лісу, що використовуються для задоволення потреб населення і виробництва та відтворюються у процесі формування лісових природних комплексів.

Особливості в правовому режимі земель державного лісового фонду обумовлюється насамперед відмінностями в порядку використання окремих груп лісів державного значення [3, с. 182]. З точки зору можливого господарського використання, тобто народногосподарського призначення та місця їх розташування і функцій, тобто екологічного призначення, ліси поділяються на дві групи. До першої групи належать ліси, що виконують переважно природоохоронні функції. Водохоронні (смуги лісів

уздовж берегів річок, навколо озер, водоймищ та інших водних об'єктів, смуги лісів, що захищають нерестовища цінних промислових риб, а також захисні лісові насадження на смугах відводу каналів). Захисні (ліси протиерозійні, приполонинні, захисні смуги уздовж залізниць, автомобільних доріг міжнародного, державного та обласного значення, особливо цінні лісові масиви, державні лісові смуги, байрачні ліси, степові переліски та інші ліси степових, лісостепових, гірських районів, що мають важливе значення для захисту навколишнього природного середовища; полезахисні лісові смуги, захисні лісові насадження на смугах відводу залізниць, захисні лісові насадження на смугах відводу автомобільних доріг). Санітарно-гігієнічні та оздоровчі ліси (ліси населених пунктів, ліси зелених зон навколо населених пунктів і промислових підприємств, ліси першого і другого поясів санітарної охорони джерел водопостачання та ліси зон округів санітарної охорони лікувально-оздоровчих територій). До першої групи належать також ліси на територіях природно-заповідного фонду (заповідники, національні природні парки, пам'ятки природи, заповідні урочища, регіональні ландшафтні парки, ліси, що мають наукове або історичне значення). До другої групи належать ліси, що поряд із екологічними мають експлуатаційне значення, і для збереження захисних функцій, безперервності та невиснажливості використання яких встановлюється режим обмеженого лісокористування [3, с. 219-220].

Серед загальних рис правового режиму можна виокремити наступні:

1. Насамперед, основною рисою земель лісогосподарського призначення, що впливає із назви даної категорії земель, є призначення цих земель для ведення лісового господарства. Зміст ведення лісового господарства визначений ст. 63 ЛК України.

2. Однією із основних особливостей правового режиму земель лісогосподарського призначення є нерозривний зв'язок їх використання із лісокористуванням. У деяких випадках дозвіл на лісокористування фактично є дозволом і на землекористування, і навпаки.

3. Іншою характерною рисою правового режиму земель лісогосподарського призначення є багатофункціональне призначення лісів, тобто можливість одночасного використання лісу різними особами для різних потреб, наприклад, тимчасове користування лісами для заготівлі другорядних лісових матеріалів, побічних лісових користувань та інших потреб здійснюється без вилучення земельних ділянок у

власника лісів, постійного лісокористувача на підставі спеціального дозволу (ч. 6 ст. 18 ЛК України).

4. Істотними особливостями характеризується управління у відносинах щодо використання, охорони та відтворення земель лісогосподарського призначення. Деякі функції управління існують паралельно або поглинаються аналогічними функціями, що стосуються лісів.

Отже, основне цільове призначення земель лісового фонду – ведення на них лісового господарства, що забезпечує раціональне користування лісами, їх відтворення, охорону, покращення породного складу і підвищення продуктивності [4, с. 54].

До складу земель лісогосподарського призначення відповідно до ч. 1 ст. 5 ЛК України належать землі лісогосподарського призначення, які складаються з лісових та нелісових земель. При зміні цільового призначення лісових земельних ділянок виникає обов'язок відшкодування втрат лісогосподарського виробництва. Разом із тим, встановлений спрощений порядок переведення земельних лісових ділянок до нелісових у цілях, пов'язаних із веденням лісового господарства (при цьому, очевидно, закон виходить із того, що складання нового землепорядного проекту не вимагається). При переведенні в нелісові землі вирішується питання про вирубування та використання деревини. Може бути встановлений обов'язок зберігати лісові насадження та доглядати за ними навіть у разі переведення лісових земель у нелісові (ч. 2 ст. 58 ЛК України).

Особливості правового режиму земельних ділянок лісогосподарського призначення, що зазнали радіоактивного забруднення Законом України "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи" (ч. 2 ст. 2) передбачено існування чотирьох зон з особливим правовим режимом (відчуження, безумовного (обов'язкового) відселення, гарантованого добровільного відселення, посиленого радіоекологічного контролю). Законодавство передбачає можливість перебування земель лісогосподарського призначення у будь-якій формі власності, про що наголошено у ч. 1 ст. 56 ЗК України, проте встановлює обмеження на передачу земельних ділянок лісогосподарського призначення із комунальної та державної власності у приватну: така передача заборонена (п. "г" ч. 3 ст. 83 щодо комунальної власності, п. "г" ч. 4 ст. 84 ЗК України щодо державної), крім "замкнених" земельних ділянок лісогосподарського призначення "загальною площею до 5 гектарів у складі угідь селянських, фермерських та інших господарств" (ч. 2 ст. 56 ЗК України). Це не означає неможливості набуття земельних ділянок лісового фонду від приватних власників (вторинне набуття), або зміни цільового призначення

земельних ділянок приватної власності на землі лісового фонду (первинне набуття) – при створенні лісів. У ч. 3 ст. 56 ЗК України спеціально наголошено, що "громадяни і юридичні особи в установленому порядку можуть набувати у власність земельні ділянки деградованих і малопродуктивних угідь для заліснення". Така можливість підтверджена і ст. 12 ЛК України.

Право постійного користування землями лісогосподарського призначення. На сьогодні можливість використання земельних ділянок лісогосподарського призначення на праві приватної власності залишається здебільшого теоретичною, практично всі землі лісогосподарського призначення в Україні перебувають у власності держави. ЗК України передбачає, що "Земельні ділянки лісогосподарського призначення за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування надаються в постійне користування спеціалізованим державним або комунальним лісогосподарським підприємствам, іншим державним і комунальним підприємствам, установам та організаціям, у яких створено спеціалізовані підрозділи, для ведення лісового господарства" (ч. 1 ст. 57).

Як видно із положень даної статті, для користування лісами цілком достатньо оформлення права користування ними. Земельна ділянка у власників або користувачів не вилучається, право користування земельною ділянкою окремо не оформлюється, хоча використання лісових ресурсів, поза сумнівом, передбачає і використання відповідних ділянок.

Висновки.

Таким чином, особливість правового режиму земель лісового фонду обумовлюється тим, що ліси України є її національним багатством і за своїм призначенням та місцем розташування виконують переважно екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні), естетичні, виховні та інші функції, мають обмежене експлуатаційне значення і підлягають державному обліку та охороні. В межах земель лісового фонду, як нами уже підкреслювалось, дозволяється лише діяльність, пов'язана з веденням лісового господарства, мисливського господарства, спеціальне лісокористування, а також культурно-оздоровча, рекреаційна, спортивна, туристична. Належне використання земельних ресурсів, у тому числі і земель лісового фонду повною мірою залежить від якості управління ними. Система органів управління землями лісового фонду складається із державних органів загальної компетенції і відомчих органів. Державне управління в галузі охорони, захисту, використання та

відтворення лісів здійснюють Кабінет Міністрів України, Міністерство охорони навколишнього природного середовища України та його органи на місцях, спеціально уповноважені державні органи лісового господарства, місцеві органи державної виконавчої влади та інші органи відповідно до законодавства України. Спеціально уповноваженими державними органами лісового господарства є Міністерство лісового господарства України та його органи на місцях (обласні (міжобласні) управління лісового господарства, лігоспи, лісництва) [6, с. 88]. Зміст управління землями лісового фонду, що здійснюється органами загальної компетенції, складають такі функції: планування використання земель лісового фонду, їх облік, надання і вилучення земель, організація земельної території, контроль за раціональним використанням земель лісового фонду, вирішення.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України. - К. : Атіка. – 2014. – 96 с.
2. Лісовий кодекс України. Кодекси України. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2012. – С. 36-87.
3. Дмитренко І.А. Екологічне право України: Підручник. – [2-е вид., переробл. і допов.] – К. : Юрінком Інтер. – 2001. – 352 с.
4. Земельное право / [отв.ред. проф.Аксенюк Г.А.] – М. : Юрид.лит, 1972. – 232 с.
5. Дмитренко І.А. Правова охорона земель в Україні: Монографія. – К. : Українська академія внутрішніх справ, 1994. – 172 с.
6. Екологічне право України: [посібник для підготовки до іспитів] / С.В. Губарев, О.О. Лов'як, В.П. Мироненко, І.С. Тімуш. – К. : ІКВС, 2014. – 168 с.